

Van de zorgzame rust op Vrederust en het huidige financiële grijs, naar het zonnige feestelijke geel van de Roparun, altijd weten de Bergse krabben de toekomst eensgezind, en krachtdadig en sterck te grijpen.
Foto's en tekst aangeleverd door de heer L.v.d. Kallen.

TOEKOMSTVISIE 2035

GEMEENTE BERGEN OP ZOOM

EEN TOEKOMST OM OP TE BOUWEN

INHOUDSOPGAVE

Inleiding 1
Partnerschap om samen doelen te bereiken 4
Duurzame stad en gemeenschappen 5
Goede gezondheid en welzijn 6
Duurzaam wonen en beleven 8
Eerlijk werk en economische groei 9
Bronnen 10

INLEIDING

Dit is de Toekomstvisie 2035 van Bergen op Zoom. Een visie voor alle leeftijden waarbij we de jeugd en toekomstige generaties steeds voor ogen houden. Want zij zijn de toekomst van Bergen op Zoom. Mede daarom staat duurzaamheid centraal in deze Toekomstvisie en wordt stevig ingezet op onderwijs. En zorgen we via duurzaam wonen en beleven dat het ook voor hen aangenaam wonen en leven in Bergen op Zoom is. De Toekomstvisie 2035 is ambitieus. We zullen de stip op de horizon die we voor ogen hebben echter altijd met realiteitszin benaderen. We zullen steeds afwegen wat er op dat moment mogelijk is. De stand van zaken 'realisatie Toekomstvisie 2025' is in 2013 en 2017 opgemaakt. Nu, in 2021, is een nieuwe Toekomstvisie opgesteld waarin de koers op onderdelen verlegd wordt omdat de actualiteit dat van ons vraagt. Het goede dat blijft, biedt ons het fundament om onze koers, daar waar dat nodig is, aan te passen. We koesteren het goede en strekken ons uit naar veranderingen die nodig zijn. Dat kunnen we niet alleen en willen dat graag doen met eenieder die Bergen op Zoom een warm hart toedraagt.

Bergen op Zoom is strategisch gelegen tussen Rotterdam, Breda, Antwerpen en Zeeland. Bergen op Zoom profileert zich met haar oude binnenstad en cultuurhistorische vestingen van de Zuidelijke Waterlinie, zijn bijzondere en divers winkelaanbod en met zijn evenementen als verbindende duurzame BeLeefstad aan de Zeeuwse delta. Bergen op Zoom is van de 5 grote steden in West-Brabant de enige stad met een Brabantse kust en is daarmee uniek. De overgang tussen de Zeeuwse Delta en de bosgebieden van de Brabantse Wal maken dat Bergen op Zoom barst van omgevingskwaliteit. Uniek door de combinatie van de rivier de Schelde, de historische vesting en de groene omgeving van de Brabantse Wal met dorpen als Halsteren, Lepelstraat, De Kladde en Heimolen. Een bijzondere plaats, waar gewoond, gewerkt maar vooral ook geleefd en beleefd wordt.

Bij de totstandkoming van deze toekomstvisie is gebruik gemaakt van lokale en regionale gegevens. Voorbeelden hiervan zijn het position paper Sterke Steden, het concept van de Regionale Investeringsagenda West-Brabant-West (RIA), de eerdere Toekomstvisie van Bergen op Zoom, de visie op samenwerking (onder meer met Roosendaal), de visie (veer)krachtig bestuur Brabantse Wal, de bouwstenennota en andere interne (concept-)visies, zoals de omgevingsvisie, economische visie, binnenstadsvisie, duurzaamheidsvisie, ruimtelijke visie, sociale visie, visie op dienstverlening, regionale samenwerkingsvisie en de 'houtskoolschets' die op 9 maart 2020 aan de gemeenteraad is gepresenteerd. In de teksten per thema putten we uit de hierboven genoemde bronnen. Deze bronnen zijn grotendeels beschikbaar via de links in de bijlage van dit document. De documenten die niet via de links beschikbaar zijn, kunnen worden opgevraagd. Uiteraard zijn ook de uitkomsten van de toekomstgesprekken met de samenleving uit 2017/2018 en de diversiteit aan gesprekken van de (nog vast te stellen) omgevingsvisie gebruikt voor deze toekomstvisie.

Omdat we duurzame ontwikkeling belangrijk vinden, sluiten de hoofdthema's uit deze toekomstvisie aan bij een aantal duurzame ontwikkelingsdoelen, de zogenaamde Global Goals.[1] (zie voetnoot). Binnen deze thema's zelf raken we overigens aan nog meer Global Goals (SDG's). De vijf hoofdthema's van deze Toekomstvisie zijn:

1. **Partnerschap om samen doelen te bereiken**
2. **Duurzame stad en gemeenschappen**
3. **Goede gezondheid en welzijn**
4. **Duurzaam wonen en beleven**
5. **Eerlijk werk en economische groei**

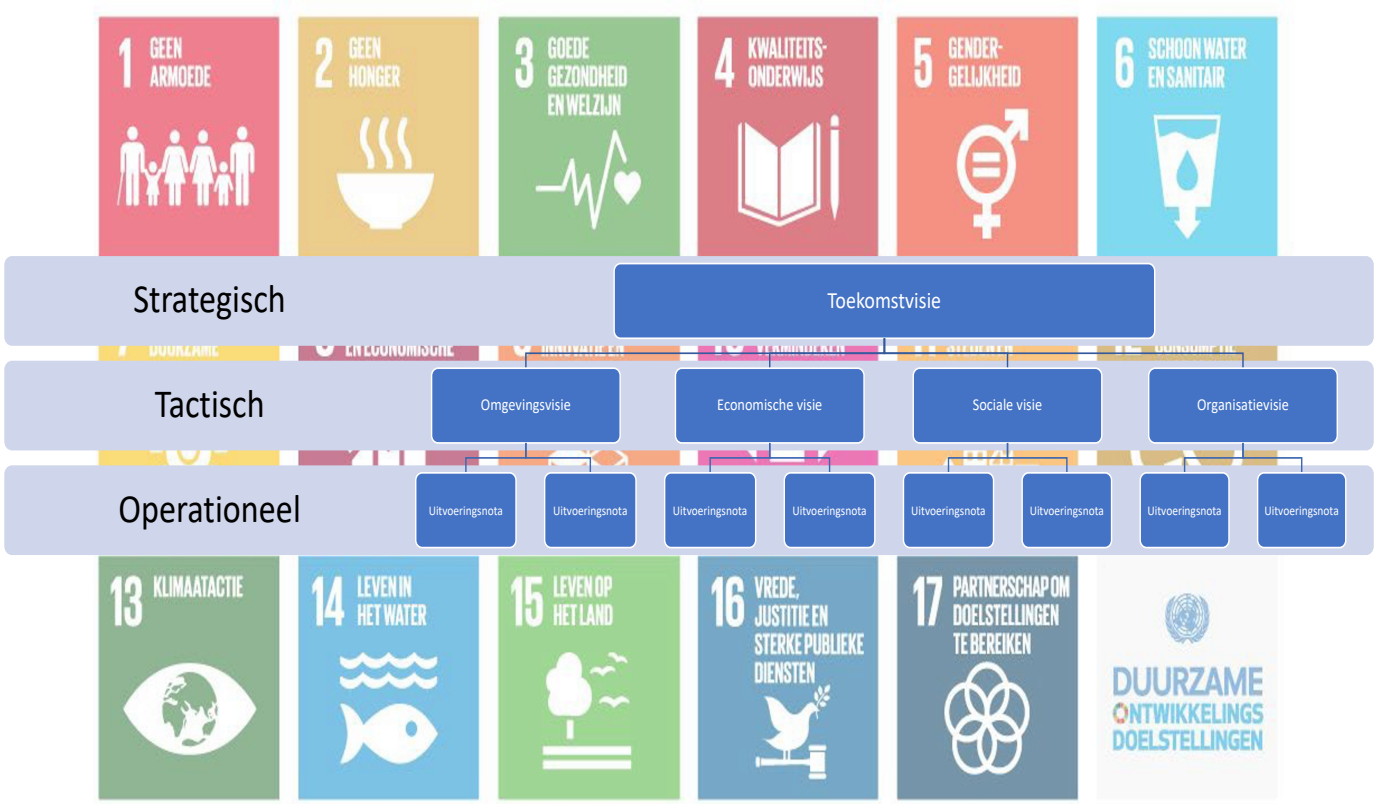
Wie 'door de oogharen' kijkt naar wat er nu ligt, ziet het beeld van Bergen op Zoom als verbindende, duurzame BeLeefstad aan de Schelde. Dat is een dynamisch beeld. Een plek waar mensen graag wonen en zijn. Een stad die thuisbasis is voor mensen die thuis, bij lokale bedrijven en organisaties of elders werken en

[1] In 2015 heeft de VN 17 ambitieuze doelen voor duurzame ontwikkeling vastgesteld. Deze Global Goals for Sustainable Development werden unaniem geadopteerd door alle lidstaten en vormen voor de periode tot 2030 een belangrijke gezamenlijke agenda.

leren. Daarvoor zijn er goede verbindingen alle kanten op. Een stad waar je je geld kunt verdienen en uitgeven, waar het leven goed is. Het is een plek met goede, lokale en regionale (zorg)voorzieningen en verbindingen. Vanwege de status als verbindende duurzame BeLeefstad (co-)investeren we samen met de regio, de provincie en het Rijk onder andere in leefbaarheid, bereikbaarheid, recreatie, duurzaamheid, (beroepsgericht) onderwijs, cultuur en woningbouw.

Samenhang met de beleidsvisies

De Toekomstvisie is de koepelnota voor de beleidsvisies van de gemeente. Onder de paraplu van de Toekomstvisie bevinden zich als belangrijke pijlers de Omgevingsvisie, de Economische Visie, de Sociale Visie en de Organisatievisie. Deze vertalen de gekozen richting van de Toekomstvisie naar tactisch, en vervolgens via uitvoeringsnota's, naar operationeel beleid. Duurzaamheid raakt alle beleidsterreinen. De Toekomstvisie is geen eindpunt, maar een startpunt. Met behulp van een bestuurlijke uitvoeringsagenda zal de Toekomstvisie via tactisch en operationeel beleid in uitvoering worden gebracht en gemonitord worden.

Zienswijzen.

Op zaterdag 24 april 2021 vond de 'Zaterdag van de Toekomst plaats'. Een aantal zienswijzen heeft geleid tot aanpassing van de Toekomstvisie.

Veel van de ingebrachte zienswijzen betreffen operationeel beleid en uitvoering. Bij het op te stellen of aan te passen beleid houden wij rekening met de ingebrachte zienswijzen. Een overzicht van de ingebrachte zienswijzen en onze reactie daarop treft u als bijlage aan.

PARTNERSCHAP OM SAMEN DOELEN TE BEREIKEN

Samen bereik je meer. We willen een inclusieve samenleving zijn. Een samenleving waarin iedereen een aandeel heeft en waar het besef van wederkerigheid centraal staat.
Daarom steken wij de hand uit naar onze partners binnen en buiten de stad; inwoners, maatschappelijke- en onderwijsinstellingen en bedrijven. Samen geven we de toekomst kleur. Samenwerking betekent dat we de kracht van de inwoners, de maatschappelijke- en onderwijsinstellingen en bedrijven beter gaan benutten en dat we de rol van die partijen ook willen activeren door uitvoering meer bij betrokken burgers te leggen. De omgevingsvisie helpt ons daarbij om duidelijk te maken welke doelen er door de gemeenschap worden nagestreefd. Daarbij hoeft de gemeente qua uitvoering niet altijd partij te zijn.

In de samenwerking speelt de gemeente binnen de samenleving een belangrijke rol als facilitator. Voor de uitvoering zetten we anderen in hun kracht. We maken onze rol duidelijk en respecteren dat andere partijen soms ook afwegingen maken die niet aansluiten bij onze wensen.

We hebben nauwe banden met zowel onze buurgemeenten op de Brabantse Wal (Steenbergen en Woensdrecht), als met Tholen. Met de D9 gemeenten (Roosendaal, Halderberge, Moerdijk, Rucphen, Etten-Leur, Zundert, Steenbergen en Woensdrecht) en de West-Brabant-West gemeenten Roosendaal, Halderberge, Moerdijk, Rucphen, Steenbergen en Woensdrecht. En met Breda als ‘hoofdstad’ van West-Brabant, als belangrijke partner in de verbinding met de regio West-Brabant, trekker van de kopgroep Sterke Steden en als deelnemer aan de B5, de 5 grote steden van Noord-Brabant.
Net als de andere Sterke Steden in West-Brabant (Breda, Oosterhout, Etten-Leur en Roosendaal) zijn we juist onderscheidend en complementair aan elkaar en zijn we goed verbonden met de regio, de zuidelijke Randstad, Zeeland en Vlaanderen, met name met Antwerpen.

In en om Bergen op Zoom gaat dat niet alleen, maar wel specifiek om Biobased, Agrofood, Maintenance en Creative industry. Samen met Roosendaal vormen we het centrum van de Stedelijke Regio West-Brabant-West, door de provincie Noord-Brabant aangewezen als vierde stedelijke regio in de provincie. Daarmee vormen we de kern van ons Daily Urban System[2] (zie voetnoot), dat aansluit bij de overige regionale steden in West-Brabant: Breda, Etten-Leur en Oosterhout.

[2] Een daily urban system is het geografische gebied waarbinnen de meeste inwoners wonen, werken, recreëren en van voorzieningen (winkels, onderwijs, zorg, sport en cultuur) gebruikmaken.

DUURZAME STAD EN GEMEENSCHAPPEN

Onze belangrijkste kracht vormt onze ligging, gecombineerd met historie, winkels, voorzieningen, cultuur en gezelligheid te midden van groen en water. Bergen op Zoom, Halsteren, Lepelstraat, de Kladde en Heimolen hebben elk een eigen waardevol karakter. Het is de kunst om die karakters te behouden en verder uit te bouwen. We zijn omringd door natuur en water en hebben daarmee tal van mogelijkheden voor dagrecreatie, sport en een gezond leven. We investeren in de onderlinge bereikbaarheid van die mooie gebieden die in en om Bergen op Zoom liggen en die ons zo bijzonder maken waarbij, waar mogelijk, historische waterpartijen en groen in stad en dorpen weer hersteld worden. Door de investering in en koppeling met landschappelijke kwaliteit maken we in de wijken een kwaliteitsslag in woon- en leefkwaliteit. We houden rekening met de verandering van het klimaat. We bouwen duurzaam en circulair en richten onze omgeving hittestress-vrij in. We kunnen daarbij niet volstaan met alleen gemeentelijke inspanningen. Er is een brede duurzaamheidsbewustwording nodig, onder andere op het gebied van de energietransitie. We richten ons, niet alleen, maar wel vooral op vestiging van duurzame circulaire bedrijven en stimuleren het verduurzamen van mobiliteitsoplossingen voor inwoners en bedrijven.

GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN

Leven is meer dan een mooie duurzame omgeving. We gaan voor Samen Leven. Dat betekent dat we gezond en gelukkig willen (samen)leven, in een schone en opgeruimde leefomgeving, dat we cultuurverschillen omarmen en dat we inclusiviteit nastreven. Iedereen hoort er bij, ongeacht geslacht, ras of stand. Het behouden van hoog- en middelbaar opgeleiden en het tegengaan van een tweedeling in de samenleving zijn belangrijke aandachtspunten die we aanpakken door bijvoorbeeld inclusiever en diverser te bouwen. We kijken ook op dit gebied wat we kunnen leren van zogenaamde blue zones. Blue zones zijn voorbeelden van plekken in de wereld waar mensen langer gezond en gelukkig leven door bewegen, gezond voedsel en sociale contacten. Voorkomen is namelijk beter dan genezen. Dit uitgangspunt lijkt misschien een vanzelfsprekendheid maar er is op het punt van preventie nog veel vooruitgang te boeken. Niet op de eerste plaats door voorzieningen beschikbaar te stellen, maar meer dan voorheen door bewustwording bij mensen te stimuleren dat een gezonde levensstijl, gezond eten, sport, spel en bewegen en niet te vergeten sociale contacten, helpen. Het helpt vooral om te voorkomen dat mensen te snel zijn aangewezen op allerhande vormen van hulp en ondersteuning. Maar “voorkomen” gaat verder. Door tijdig maatregelen te nemen kunnen mensen er zelf, soms met hulp van hun omgeving, voor zorgen dat zij langer zelfstandig kunnen blijven wonen zonder afhankelijk te worden van allerhande voorzieningen. Dat hier mede een taak is weggelegd voor de lokale overheid en maatschappelijke partners moge duidelijk zijn.
Bij een goede gezondheid en welzijn gaat het ook over veiligheid in de brede zin van het woord (fysiek en sociaal), over hulp aan de zwakkeren. Over het tegengaan van armoede en eenzaamheid. En uiteindelijk ook over het kunnen beschikken over voorzieningen als dat nodig is.

We beseffen dat we als gemeente niet overal over gaan en niet alles kunnen betalen. Als gemeente richten we ons op het uitvoeren van wettelijke taken zoals de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, de jeugdzorg, de bijstand en de bibliotheek. Ons streven is om de zorg toegankelijk, bereikbaar en kwalitatief beschikbaar te houden voor al onze inwoners, met extra aandacht voor de allerarmsten. Wij realiseren ons daarbij dat de behoefte aan ondersteuning in het kader van de Wet Maatschappelijk Ondersteuning voor iedereen beschikbaar moet zijn, waarbij soms, alleen als het wettelijk is toegestaan, een eigen bijdrage wordt gevraagd.

Bij de niet-wettelijke taken maken wij keuzes. Die leggen we vast in contract-/subsidierelaties met andere partijen die ons daarbij helpen. Soms delen we voorzieningen in regionaal verband, omdat dat doelmatiger is. Wij maken keuzes voor een beperkte periode. Voorzieningen zoals zwembaden, buurthuiswerk, sportvoorzieningen, muziekonderwijs, verenigingssubsidies kunnen daarmee in omvang en mogelijkheden variëren in de tijd. Door het aangaan van contracten van beperkte duur bieden wij onze partners helderheid, maar maken we ook duidelijk dat periodiek wordt nagegaan of de samenwerking nog effectief is.

Daarnaast zijn er zorgtaken die niet tot het gemeentelijk domein behoren, maar wel de gezondheid van onze inwoners bevorderen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om zorgtaken van derde partijen (huisartsen, paramedici, verpleeghuiszorg, ziekenhuiszorg, gehandicaptenzorg). Alhoewel wij als gemeente hierin geen wettelijke bevoegdheid hebben, zullen initiatieven hiertoe zeker worden ondersteund en gefaciliteerd. We bevorderen de ketensamenwerking en de integrale benadering van de gezondheidszorg ook vanuit onze rol in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning.

Onderwijs is in beperkte mate een gemeentelijke taak. Toch zien wij dit als een terrein dat wij, waar mogelijk, extra willen stimuleren omdat goed onderwijs voor iedereen de welvaart bevordert en tweedeling in de samenleving tegengaat. Dat doen we door actief te lobbyen, te helpen subsidies binnen te halen en

door soms – weloverwogen – meer bij te dragen in huisvesting en aanvullende voorzieningen dan wettelijk is voorgeschreven. We streven daarbij samenwerking in de Triple Helix[3] (zie voetnoot) na.
Ons (beroeps)onderwijs is van topniveau. We koesteren divers aanbod van onderwijs in onze gemeente en wensen dit op deze wijze in stand te houden. We zetten in op een beroepsgerelateerde jeugd- en jongerenontwikkeling. Het vormt voor nieuwkomers en ervaren werkers op de arbeidsmarkt een doorlopende ontwikkel- en leerlijn. Die lijnen en onderwijsinstellingen vormen, samen met de bestaande voorzieningen (DAB en GCC, schouwburg de Maagd), een unieke campus op het gebied van cultuur, techniek en duurzaamheid (biobased economy/agrifood, creative industry cultuurtechniek) in een triple jelix omgeving.
Samen met Roosendaal hebben we een uitmuntend MBO/ MBO+ cluster dat zich richt op toegepaste kennis in deze topsectoren en de creatieve industrie. We geven hierdoor op een excellente wijze invulling aan de beroepsgerichte onderwijsrol die we als Bergen op Zoom hebben op de genoemde domeinen. We versterken dat profiel steeds verder en verbinden het nog beter met het bedrijfsleven en de overige topsectoren uit de regio.

Sportvoorzieningen zijn belangrijke ingrediënten om zowel prettig te wonen en te verblijven als voor een actieve en gezonde levensstijl.
Bergen op Zoom heeft goede sportvoorzieningen en dagrecreatiemogelijkheden. Het is noodzakelijk om het sportvoorzieningenniveau passend te maken bij het toekomstbeeld van Bergen op Zoom, waarbij eigen verantwoordelijkheid van verenigingen een belangrijk uitgangspunt is.

Bergen op Zoom besteedt van oudsher veel aandacht aan cultuur. Niet als toeristische trekpleister, maar als cement voor de Bergse samenleving en met de regio. Inwoners van Bergen op Zoom en de regio genieten intens van alle culturele voorzieningen en uitingen. De gemeente kent ook hier veel subsidie/contractrelaties (theater, muziekonderwijs, evenementen, etc.). Dat maakt duidelijk dat het particulier initiatief wordt gewaardeerd en gestimuleerd. Maar ook hier worden keuzes gemaakt en zijn contract/subidierelaties steeds voor eindige periodes. De aanwezigheid van kunst en cultuur heeft positieve effecten op de sociale samenhang en cultuur in Bergen op Zoom, zorgt voor regionale uitstraling en is ook belangrijk voor het naar buiten gericht zijn van Bergen op Zoom. Het heeft ook positieve effecen op de plaatselijke economie en het leefklimaat. De bevordering van toerisme en de exploitatie en het onderhoud van historische gebouwen zien wij wel primair als een private aangelegenheid.

[3] Het Triple Helix model is gebaseerd op de samenwerking van 3 partijen: Overheid, Onderwijs en Ondernemers.

DUURZAAM WONEN EN BELEVEN

Bergen op Zoom barst van de omgevingskwaliteit met de historische binnenstad, gemoedelijke dorpen, de natuur, waaronder Landschappen van allure, en cultuurhistorische vestingen van de West-Brabantse waterlinie. Bergen op Zoom is een Leefstad en een Beleefstad met een divers winkelaanbod in de Zuidwestelijke Delta. Dat Bergen op Zoom de enige Sterke Stad is met Brabantse kust maakt het extra uniek. Er is een goede balans en aansluiting tussen stad en buitengebied, waardoor er zowel ruimte is voor stedelijk wonen als voor landelijk wonen en waar passende voorzieningen dichtbij aanwezig zijn. Als goed voorbeeld kan hier de herontwikkeling van het centrumgebied rondom het winkelhart in Halsteren worden genoemd.

We zetten in op de bouw van extra woningen. Groei van het inwoneraantal is geen doel op zich, maar kan wel bijdragen aan de leefbaarheidsbusinesscase van Bergen op Zoom als totale gemeente. Dus zowel stad als dorpen. Bovendien heeft het bedrijfsleven behoefte aan extra personeel. We maken ons daarnaast sterk om als bijdrage aan de woningnood in de zuidelijke Randstad de komende jaren extra woningen te bouwen. Dat doen we in Bergen op Zoom stad, maar even zo goed in de dorpen Halsteren, Lepelstraat, de Kladde en Heimolen, zodat ook daar het voorzieningenniveau met een goede leefbaarheid voor nu en de toekomst op peil kan blijven. En zodat jongeren de mogelijkheid hebben om in Bergen op Zoom stad of in de dorpen en kernen te blijven of te komen wonen en werken. Ook dat komt de leefbaarheid ten goede. Wonen en leven in Bergen op Zoom en elders werken is door de goede verbindingen met de regio, de zuidelijke Randstad, Zeeland en Vlaanderen overigens ook prima mogelijk.

Verduurzaming van bestaande woningen en de bouw van duurzame woningen vinden we belangrijk.
We bieden ruimte aan nieuwe woonvormen en woonvormen voor doelgroepen zoals jongeren, ouderen en duurzame initiatieven zoals het Oererf waarbij duurzaamheid en gemeenschapszin hand in hand gaan.
We houden rekening met ontwikkelingen zoals het toenemende thuiswerken en de daartoe benodigde digitale infrastructuur voor moderne communicatie.

EERLIJK WERK EN ECONOMISCHE GROEI

We beseffen dat welvaart niet alleen gebaseerd is op onbeperkte economische groei, maar dat er een zekere balans moet zijn tussen welvaart, sociaal en ecologisch welzijn en welbevinden. Daarom stimuleren wij de groei van de aanwezige economische topsectoren Biobased Economy en Agrifood en Creative Industry. Deze sectoren geven Bergen op Zoom een unieke (pro)positie, mede door de aanwezigheid van grote én kleine bedrijven op het snijvlak van 'agro en chemie' in een ecologisch verantwoorde setting. Aandacht voor (duurzame) landbouw, boeren en kassen is daarom mede van belang. Met de Green Chemistry Campus (GCC) en het Delta Agrifood Business (DAB) spelen we een hoofdrol binnen de Zuidwestelijke Delta (de 'Circulair Biobased Delta'). De GCC en DAB zijn magneten voor nieuwe en gevestigde innovatieve bedrijven. De onderscheidende R&D-voorzieningen, faciliteiten voor start- en scale-ups, onderwijsparticipatie en 'toegang tot het netwerk' dragen daaraan bij.
Daarbij vergeten we de zorgeconomie niet. Zorg is vooralsnog de grootste werkgever in Bergen op Zoom en zal, ondanks het vertrek van het Bravisziekenhuis in 2025, mede gelet op de dubbele vergrijzing, in de toekomst hierin hoog blijven scoren. De zorgcampus op Vrederust is een goed voorbeeld hoe in triple helix verband wordt gewerkt aan de toekomst van de zorg via praktijkgericht onderwijs. En dat draagt weer bij aan blijvende of toenemende werkgelegenheid in die branche.
We zetten ons in om dergelijke campussen ook in andere branches, zoals de evenementenbranche, te realiseren.

Dat doen we ook al in de creatieve industrie, het hart van de technische ondersteuning van de entertainmentindustrie. Hier vind je passende opleidingen bij gerenommeerde instituten en bij hoogwaardige instellingen zoals het kwalitatief hoogstaande theater en het up-to-date poppodium.

De industrie- en bedrijventerreinen aan de westkant van Bergen op Zoom zijn multimodaal bereikbaar en vormen een belangrijke schakel in het economisch profiel van de Sterke Steden en heel Brabant. Voor die multimodaliteit is Bergen op Zoom in Brabant een toonaangevende havenplaats. Hier ligt immers de containerterminal en zijn er grotere bedrijven met hogere milieucontouren. Dit is van grote betekenis voor de lokale en regionale circulaire economie. We hebben werk gemaakt van de Regionale Energie Strategie. Dichter bij de stad liggen de overige bedrijfsterreinen. In deze meer gemengde gebieden combineren we kleine en middelgrote bedrijven met voorzieningen en wonen. Eventuele nieuwe bedrijventerreinen zijn duurzaam, geconcentreerd en sluiten aan op Noordland en Theodorushaven, met een uitstekende ligging nabij de A4 en de A58. Je vindt er zoveel mogelijk bedrijven die passen binnen een circulaire economie. We zien de resultaten van de kansen die we grijpen in de transitie naar een circulaire en daarmee duurzame economie.

De binnenstad is van hoog niveau met een compacter winkelgebied. Er is meer ruimte voor andere bedrijvigheid zoals dienstverlening, horeca en leisure, en voor woningen. De omgeving leent zich uitstekend voor toeristische activiteiten, maar de ontwikkeling daarvan wordt overgelaten aan de markt.

BRONNEN

- Actieprogramma Regio West-Brabant 2019-2023. *Regio West-Brabant* (2019, 3 juli). https://downloads.ctfassets.net/wcg66a34lgk0/1Ar5ZdVpFpH4TYpM89rToU/ca96a163239a923493bd1ed10754ee2c/Actieprogramma_2019-2023.pdf
- Atlas voor gemeenten 2018, Thema Cultuur. *G. Marlet & C. van Woerkens (2018).*
- Atlas voor gemeenten 2019, Thema: Groei & Krimp. *G. Marlet, M. Middeldorp, R. Ponds, C. van Woerkens (2019).*
- Beleidskader en uitvoeringsprogramma evenementen 2019-2022. *[Opvraagbaar]*
- Beleidskader 2020-2023 (Focusakkoord 2020-2022). https://www.bergenopzoom.nl/_flysystem/media/focusakkoord_2020_-_2022.pdf
- Binnenstadslab Bergen op Zoom. https://www.binnenstadslab.nl/
- Bouwstenennota Actualisatie Toekomstvisie 2025 *[Opvraagbaar]*
- Brede aanpak Binnenstad *[Opvraagbaar]*
- CBS: verschil hoogopgeleide en laagopgeleide wordt groter. *NRC* (2019, 16 augustus). https://www.nrc.nl/nieuws/2019/08/16/cbs-hoogopgeleide-leeft-vijf-jaar-langer-dan-laagopgeleide-a3970223
- Coalitieakkoord Gemeente Bergen op Zoom 2018-2022. Brug naar de toekomst. https://simcms.bergenopzoom.nl/_flysystem/media/coalitieakkoord_2018-2022_brug_naar_de_toekomst.pdf
- Cultuurbedrijf Bergen op Zoom. https://cultuurbedrijfbergenopzoom.nl
- Duurzaam Bergen op Zoom. https://duurzaambergenopzoom.nl
- Economische Agenda West-Brabant: Hub voor vernieuwend ondernemerschap. Verbinden, verslimmen en verduurzamen - Op weg naar een veerkrachtige economie. *Economic Board West Brabant (EBWB) (2019, Januari).* https://www.ebwb.nl/uploaded/docs/EBWB/Economische_agenda_EBWB_2019.pdf?u=1SMLvT
- Expeditie Catan: cocreatie van ondernemers, culturele stichtingen, inwoners, cultuurbedrijf, citymarketing en de gemeente. *[Opvraagbaar]*
- Focusblad Integrale Veiligheid 2019. *[Opvraagbaar]*
- Focusakkoord 2020-2022 *[Opvraagbaar*
- Gebiedsplan IBP-VP ZW Delta. 2e concept definitief, in opdracht van het Rijk (minister LNV), het IPO, de Unie van Waterschappen en de VNG (2019, 15 mei). https://www.nldelta.nl/wp-content/uploads/2019/11/Vitaal-platteland-2e-concept-gebiedsplan-IBP-VP-ZW-Delta-definitief-2.pdf
- Gemeentelijk gezondheidsprofiel Bergen op Zoom. *RIVM.* https://www.rivm.nl/media/profielen/profile_748_Bergen_op_Zoom_demografie.html
- Gezondheidsmonitor GGD West Brabant. https://brabantscan.nl/
- Verdieping op Kwetsbaar Brabant: https://brabantscan.nl/dashboard/Dashboard/KWETSBAAR-BRABANT/
- Tweede editie van de monitor in opdracht van Provincie Noord-Brabant: https://www.brabant.nl/-/media/56dabf33f1884236b4bb6f864e62e22c.pdf?la=nl
- Houtskoolschets (2020, 9 maart). *[Opvraagbaar]*
- Human Capital Agenda Plantaardige Regio West-Brabant 2019. *[Opvraagbaar]*
- Human Capital Agenda Slimme Logisitek 2019. *[Opvraagbaar]*
- Integraal Veiligheidsplan De Markiezaten 2019-2022. https://hetccv.nl/fileadmin/Bestanden/Onderwerpen/Veiligheidsplannen/De_Markiezaten_-Definitief_Integraal_Veiligheidsplan_2019-2022.pdf
- Leefbaarheidsscan Stadlander en gemeente. *[Opvraagbaar]*
- Midsize Brabant: Verkenning voor de toekomst van middelgrote Brabantse steden. *BrabantKennis* (2015, april). https://www.brabantkennis.nl/publicatie/magazine-midsize-brabant
- Midsize NL: Het toekomstperspectief van de middelgrote stad. *Platform31, het Ministerie van Binnenlandse Zaken, G32-stedennetwerk & Platform Middelgrote Gemeenten* (2016, februari). https://www.platform31.nl/publicaties/magazine-midsize-nl
- Monitor Sociale Veerkracht 2018. *Provincie Noord-Brabant, PON, Telos.* http://onderzoeksbank.brabant.nl/onderzoeksbank/onderzoek/monitor-sociale-veerkracht-2018
- Naar een strategie voor middelgrote steden (2017, april). https://www.platform31.nl/publicaties/naar-een-strategie-voor-middelgrote-steden
- Nadere uitwerking elementen waardensysteemanalyse. *[Opvraagbaar]*

- Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2018. *Telos*. https://www.telos.nl/894868.aspx?t=Nationale+Monitor+Duurzame+Gemeenten+2017
- Position Paper Sterke Steden. *[Opvraagbaar]*
- Publiek Geheim Geheim Publiek. http://www.publiekgeheimgeheimpubliek.nl/
- Regiodeal MKB Midden- en West-Brabant: Partnerschap tussen het Rijk en de regio om regio opgaven aan te pakken. https://www.midpointbrabant.nl/introductie/regiodeal/ (Factsheet: https://www.rewin.nl/uploaded/docs/midwest/20190711Factsheet_overzicht_RegioDeal_projecten_2019.pdf?u=1TGp+n)
- Regionale Investeringsagenda West-Brabant-West. *[Opvraagbaar]*
- Rode draden handelingsperspectief Omgevingswet. *[Opvraagbaar]*
- Strategische sessie 'Over vissen, missen en Bravisssen', 27 mei 2019. *[Opvraagbaar]*
- Stichting Bio Based Delta - samenwerking van provincies, bedrijven en kennisinstellingen in Brabant, Zeeland en Zuid-Holland. https://biobaseddelta.nl/wat-is-de-biobased-delta/
- Scan Europese subsidieverlening gemeente Bergen op Zoom, Erac. *[Opvraagbaar]*
- Toekomstvisie Bergen op Zoom 2025. *[Opvraagbaar]*
- Uitvoeringsprogramma Vestingsvisie: Doorkijk 2012-2026. *[Opvraagbaar]*
- Visie op samenwerking *[Opvraagbaar]*
- Visie op (veer)krachtig bestuur Brabantse Wal *[Opvraagbaar]*
- Vitaliteitsbenchmark Centrumgebieden 2019, detailrapport Bergen op Zoom, Goudappel Coffeng 2019. *[Opvraagbaar]*
- Leefbaarheid in West-Brabant en Tholen (Gemeenten: Bergen op Zoom, Steenbergen, Woensdrecht en Tholen) - Vervolgmeeting 2019. *RIGO Research en Advies.* https://www.lemon-onderzoek.nl/wp-content/uploads/2020/01/RIGO_Hoofdrapport_Leefbaarheid-West-Brabant-en-Tholen-2019.pdf
- West-Brabant Techniekstad 2019. *[Opvraagbaar]*
- Woonvisie Bergen op Zoom 2019. *[Opvraagbaar]*

<u>Gesprekken gemeentelijke visies:</u>

- Culturele visie (2020, 10 november)
- Duurzaamheidsvisie (2020, 10 december; 2021, 20 februari)
- Economische visie (2020, 11 november; 2020, 18 november; 2020, 10 december)
- Huisvestingsvisie (2020, 26 oktober)
- Omgevingsvisie (2020, 5 november; 2020, 19 november; 2021, 19 januari; 2021, 22 januari; 2021, 27 januari)
- Regionale Samenwerkingsvisie (*projectleider Toekomstvisie is betrokken bij regionale samenwerkingen*)
- Ruimtelijke visie (2020, 30 november)
- Sociale visie (2020, 17 december)